

širjenje svojega severovzhodnega sosedu zabranimo. Ta cilj mora še danes tist biti, če prav so morda sredstva druga postala.

Mi smo Turčijo podpirali, dokler je bilo to diplomatično mogoče. Petdeset let, to je, od miru Adrijanopoljskega sem živí Turčija samo vsled skupnega soglasja velikih vlad, živeti jej pustiti. To življenje je moralo nehati v onem trenutku, ko je nehalo ono soglasje vevlasti. Do te katastrofe smo zdaj prišli. Berolinski mir je Turčijo izbrisal iz vrste Evropskih držav. To kar je od nje še ostalo, ni še razdeljeno, ker vevlasti niso še složne med seboj o načinu, kako naj se razdeli. Sultan danes ni družega nego konkurzni upravitelj tega premoženja. Naj se o Berolinskem kongresu misli, kakor se hoče, naj se rezultat teh posvetovanj hvali ali graja, eno je gotovo: da diplomacija ni bila v stanu katastrofe odvrniti ali odložiti, in Evropsko Turčijo dalje vzdržati. Ta gotovost je bila pa že leta 1870. dobljena. Nobena udeležena oblast ni poskusila Turčije ohraniti. Kjer se je poskušalo, zgodilo se je le, da se je neka šega narodnega prava vršila in da se je čas dobival za sebe priprave delati za katastrofo. Velika izpremema moči v Evropi leta 1870. je pripravila za Turčijo jako zlo položnje. Rusija je videla, da je moment prišel, Turško vprašanje s silo rešiti. Močni sovražnik, Francoska, je bil podrt, slabi prijatelj je postal velikanska Nemčija. Nihče ni mogel dvomiti, da bode Rusija to konstelacijo porabila, tem bolj, ker je Rusija Pariški dogovor, kolikor se je črnega morja tikal, raztrgala in Evropi pred noge vrgla, in s tem izrekla, da je svoje moči zbrala in da je pripravljena, Turško vprašanje s polno težo svoje moči rešiti. Od tega trenutka naprej se ni mogel previden državnik nič več z ohranjenjem Turčije baviti, drugače, če bi bil hotel vojsko z Rusijo začeti. Vsak Avstrijski državnik je moral vedeti, kaj pomeni vojska z Rusijo. To bi bilo pomenilo, Evropsko občno vojsko razplamtiti. V občni Evropejski vojski pa bi bili imeli mi vsakako z več, nego samo enim sovražnikom in na več bojiščih bojevati se. V tem boji za „status quo“ Turški bili bi mi svoj lastni „status quo“ na vago dejali, če tudi v pošteev ne jemljemo nesreče, katero bi bila prinesla taka vojska čez našo domovino, ki v sredini leži, — če se ne spominjamo finančialnih žrtev, ki bi jih bila ta vojska nam naložila. Le z zadovoljstvom konstatiram, da ta ideja ni bila v tej zbornici sprejeta. A nastopila je nova ideja, ideja popolne nemarnosti, dokler se ne bi naše meje od te vojske doteknile. Povsod, kjer se misli državniško, bilo je prepričanje gotovo, da se mora Avstrija pri novih stvarjenjih v jugozapadu v lastnem interesu aktivno udeležiti. (Kon. prih.)

Mnogovrstne novice.

* *Dunajski trgovci so za aneksijo Bosne in Hercegovine objavili pismo, v katerem — nasproti nemškim ustavovercem in pa Magjaronom — povdarjajo veliko korist, da Avstrija iz gospodarskih ozirov obdrži ti privojkovani in čudovito blagodarjeni deželi, za katere je bilo toliko krvi prelite in toliko milijonov žrtvovanih. Mi trgovci in obrtniki — pravijo v tem pismu — ki največ plačujemo za državne potrebe, čutimo breme sedanje in daljne zasede, a vendar nam to breme nikakor ni preveliko, ker vidimo vprihodnje velike koristi od pridobitve teh dežel.*

* *V malo loterijo so preteklo leto ljudje nesli 21 milijonov in 703.628 goldinarjev, iz nje pa so nazaj dobili za dobitke 11 milijonov in 624.508 gold. — Po takem se kaže, da je ljudstvo zgubilo 10 milijonov in*

79.120 gold., ki so v žepu države ostali. A vendar je ljudstvo še zmirom tako slepo, da krvave svoje groše nosi v loterijo!

Obraavnave deželni zborov.

Deželni zbor Kranjski.

(Debata o šolski postavi.)

(Dalje.)

Tudi poslanec Lašan od nasprotne stranke je govoril zoper postavu, katera hoče mestu Ljubljanskemu vzeti pravico imenovanja učiteljev, ter nasvetoval, naj se vrne šolskemu odseku v resnejši pretres.

Poslanec dr. pl. Schrey silovito zagovarja postavu ter povdarja, da duhovenstvo se mora popolno odpraviti od šol. Ljubljansko mesto izgubilo bode sicer pravico imenovanja učiteljev, al dobilo bode zato zastopnika v deželnem šolskem svetu.

Poslanec Pfeifer v jedernatem govoru spodbija postavu. Že precej po zadnjih volitvah — pravi — so nemškutarski časniki naznanjali, kako bode sedanja večina v deželnem zboru morala postopati proti narodni stranki, da našim občinam vzame še to mrvice avtonomije in svobode in jih potisne pod kruti jarem birokratizma, ki je varuh ustavovercev. Kakor da bi nasprotna stranka čutila, da jej kmalu poteče čas gospodstva, porabi vsak trenutek, da bi si vendar zagotovila eksistenco. Kako se take peticije, kakor je una učiteljske konference, delajo in kako podpisi za-nje dobivajo in kako se na to pritiska, zato le jeden slučaj. Ko se zadnjih volitev za deželni zbor nista hotela udeležiti dva učitelja, zažugal jima je okrajni glavar: „dokler bodem jaz okrajni glavar, postala ne bodeta nikdar nikoli nadučitelja“. (Čujte!) Očita se ljudstvu, da ni samostalno, a čudno bi ne bilo to, kajti gosposka v vsako malenkost utika svoj nos, — še celo v privatne zadeve. Nekateri okrajni glavarji (klici: Vesteneck!) hočejo, da se jim vsi ljudski zastopniki uklanjajo; če ne, niso sposobni, odstraniti jih in nastaviti pokorne kreature. (Klici: dobro!) Škoda za čas in denar, če se avtonomni zastopniki voliti morajo po ukazu okrajnih glavarjev, raje naj se vse izroči birokraciji. Pregled predložene postave priča, da je vredna njenega stvarnika in velicega reformatorja (smeh), kateri odpraviti hoče sitno kontrolo pomnoženega krajnega in okrajnega šolskega sveta, kateri ljudstvu hoče vzeti ves vpliv pri imenovanju učiteljev. Če vlada in vladni organi v ljudstvu ne vidijo družega, ko davkoplačevalca in vojaka, naj za ljudstvo vsaj kaj storé, kedar je v stiskah! (Dobro!) Kdo je poslal sinove in reditelje našega ljudstva v boj? Vlada! Kdo pa skrbi za ostale družine? Ubogo ljudstvo, „misera contribuens plebs“, ki miledare pobira po ubogi deželi. Poroč. Vesteneck je omenil, da se pri krajnih šolskih svetih ne nahaja taka nepristranost, kakoršna je pri imenovanju učiteljev potrebna. Provociran po tem ne bodem zamolčal slučaja, ki v čudnem svitu ilustrira tako hvalisano nepristranost vladnih organov. Za neko učiteljsko službo oglasilo se je mnogo prositeljev; pri dotični seji okrajnega šolskega sveta pokazalo se je očividno, da je bil eden izmed prositeljev v posebni milosti vladnega zastopnika, kajti protekcija segala je tako daleč, da se vladni organ v strmenje vseh navzočih še nad tem ni spodtikal, ko je nek ud šolskega sveta pokazal dopis c. k. okrajne sodnije, ki je dotičnega prositelja imela na sumu ponarejanja spričeval. (Čujte, čujte!) Govornik nadaljuje, da §. 12. načrtane postave stavi krajni šolski

svet pod policijsko nadzorstvo; ker se ne bode našlo dosti zavednih mož, kateri bi se drage volje vpreči dali kot tovarna živina, zato §. 4. določuje denarne kazni od 5 do 100 gold., da se s tem prisili vsak, ali volitev sprejeti ali pa plačati globo. Enaka naloga tovarne živine se nahaja v družih določbah za občinske zastopnike in za županstva. Konečno govornik izreče, da bode glasoval proti celi postavi. (Občna pohvala na levi.)

Poslanec baron Apfaltrern ugovarja Lašanovim razlogom, zabavlja narodni stranki ter izreka vladi gorjé, ako ne bi hotela potrditi postave, vendar sam priznava, da je načrt te postave jako pomanjkljivo in slabo človeško delo.

Potem je poslanec Klun poprijel besedo. V dolzem, blizu 2 uri trajajočem tehtnem govoru padal je udarec za udarcem na glave nasprotne nemčurske stranke, ki je pod takim šibanjem kar strmela.

(Prihodnjič prinesemo jedro izvrstnega govora.)

Naši dopisi.

Iz Slatine v Rumuniji koncem oktobra. — Po Stedenski suši smo tukaj dobili zdaj prvi dež. Koruzo so večidel že pospravili in trgatav je končana. Pri koruzi bila je srednja letina, vina, kjer ni bilo toče, so toliko in dobrega pridelali, da jim je zmanjkalo posod. Rumunsko vino je večidel belo, dovolj močno in prijetnega okusa; povzijejo ga tudi večidel domá in le malo se ga izvozi v tuje dežele. Rumunec med vsemi pridelki še najbolj skrbno obdeluje vinograd, vendar s tem ni rečeno, da ga obdeluje po pravilih umne vinoreje; tudi kletarstvo stoji še na prav nizki stopinji. Škoda za tako dobro kapljico, kaj vse bi se dalo iz nje storiti, če bi se s trte v vinogradu in z vinom v kleti umno ravnalo! Se ve da so tudi tukaj izjeme pri nekaterih Boljarih, na pr. na posestvu gospodov Simolescu in Marginianu v Dragašanu. Tukaj navadna mera, ki se vadra imenuje in meri 10 naših bokalov, velja zdaj kot mošt 3 do 4 franke (1 frank okoli 40 naših soldov). 1 oka, to je, $2\frac{1}{4}$ funta, lepega grozdja velja 30 banov (1 naš krajcar odšteje $2\frac{1}{4}$ bana). — Za pšenico in ječmen, ki ju imajo na velikih kupih v magazinih, še zmirom ni nobenega kupca. 1 čhila (900 funtov) velja 40 do 60 frankov. — Cena mesa (pitane živine ni) je čedalje višja; 1 oka govejega mesa velja 70 banov. Najbolj kriva te visoke cene je goveja kuga, za katero je na tisoče goved poginilo, katera pa je sedaj že zelo pojenjala. — Prešiče so začeli že pitati in na prodaj jih voziti iz dežele. Tukajšnji prešiči so Bolgarskega in Srbskega plemena; z izvrstnim vspehom plemenijo domači rod s Suffolkovci, Borkshiri in Amerikanci. Debelijo jih najbolj z želodom, surovo koruzo in ječmenom; kuhane ali poparjene piče ne dobiva Rumunski prešič nikoli; odebelijo se pa tako zelo, da vagajo po 4 do 5 centov. — Sadja razen češpelj ne nahajaš v Rumuniji; v podonavskih nižavah pa se ne vidi skoro nobeno drevo razen z drevjem zasajenih lok poleg vodá. Češplje so pa tukaj dvojne: ene poletske, druge jesenske; une izvrstno sladke so že julija meseca zrele, te pa septembra. Iz obeh napravljajo zujko (slivovko). Zujko pijó tukaj že otroci v zibelki, kakor tudi starčki, možki in ženske, gospôda in kmet. Sušijo pa češplje samo na zraku in solncu tako, da jih na rjuhe položijo na tla pred hišo ali pa na ravno streho; zato ne smrdijo nikoli po dimu, kakor Kranjske in druge v dimu posušene. — Sviloreja se je letos, kolikor mi je znano, dobro sponesla, ker sviloprejk niso celó nič boleale ali pa le malo. S svilorejo se pečajo kmetje, kateri črviče, kakor v Istri ali Dalmaciji, imajo pri sebi v sobah; imajo pa Bolgarske rumene sviloprejke

in pa bele Polevoltinke. Kokone izpredejo kmetice večidel same. Iz tako doma pridelane svile narejajo si zavoje za glavo (šlare) in za zgornji del srajce. — Čebel, katere so tukaj prav tako pridne kakor na Kranjskem, vidiš v Rumuniji malo; imajo jih v priprostih slamnatih korbah ali lesenih zabojih; letos so se dobro obnesle. — Po vsem tem bila bi moja želja le ta, da bi si Rumunci za kakih 10 let iz Avstrije izposodili kmetijskih, sadjerejskih, vinorejskih in čebelarских družeb in pa ministerstvo za poljedelstvo; tako bi po naravi neizrečeno obdarjena Rumunija postala dežela, po kateri bi mleko in mēd teklo, kajti mana jej pada že zdaj z nebes.

Schollmayer.

Iz Trsta 1. nov. (Dopisa zadnjih „Novic“ konec.) O 3. točki programa Dolinskega tabora — o šolah — govorila sta hrvatski gospoda P. Peršić in pa L. Vuličević, ter popisovala ljudsko šolstvo, ki namesti da bi izobraževalo narod naš s pomočjo materinskega jezika, ga le poptuje tako, da na lastni zemlji mora tujec postati. To so bile tehtne besede, osobito Vuličevićeve, ki so globoko segale v srca, da se je od živio klicev zrak stresal. „Vlada naj na obalah Adrije podpira slovanstvo — je rekel — da narodu slovanskemu da, kar je njegovo, in državo reši pogube!“ — Gosp. Klavžar iz Gorice je govoril o potrebi, da se resno prične pogozdenje Krasa, in pokazal pota, kako naj bi si izvršilo to prevažno delo, ki bi v prihodnosti donašalo deželi bogate obresti. Tudi temu govoru je priterjevala navdušena množica. — Ko je gosp. Faganel v imenu goriških Slovencev pozdravil taborite, je družbeni tajnik gosp. Dolinar čital 39 telegramov, ki so iz mnogih krajev pozdravljali taborite; bili so vsi navdušeno sprejeti, še posebno pa telegram dr. Bleiweisa. Po vsem tem je predsednik zaključil tabor, pevci stopijo v krog in donela je iz tisočerihih prs pesem slovanska. — Tako je od kraja do konca vladala navdušenost, katere vrhunec se je stekal o želji po zedinjenji Slovencev. Narod slovenski je zopet v tem velikem shodu pokazal, da se zaveda svojih pravic, pa nikoli ne zabi verne udanosti svojemu cesarju, — kaj pa vlada? Gosp. vladni komisar je sicer zopet v tem taboru zagotavljal Slovencem vladno podporo, — al kedaj neki bodo lepe besede mesó postale? Slovenci smo potrpežljivi, vendar naj ne zabi sl. vlada, da potrpežljivost utegne kedaj tudi konec imeti.

Iz Lahovič pri Cerkljah 23. okt. *) (*Letina in opomini.*) Hvala Bogu! rž in pšenico smo vsejali prav v lepem vremenu in tako smo tudi krompir suh spravili v kleti. Zdaj pa imamo dežja že preveč. Z repico, zeljem, ajdo in turšico smo prav zadovoljni; tudi želod se je pri nas prav fino obnesel; en deček ga nabere na dan po 7 mernikov, zatorej bodejo pitali prešiče, pa tudi goveda z njim; ježic pa ni kaj, pa saj tudi kupca ni za-nje. Na naši strani so se tudi orehi in kostanj dosti dobro obnesli. Kupčija je živahna z govedi, posebno voli in krave se prodajajo lahko. Hrvaški prešiči so pa vedno tako dragi, da ne vemo, ali jih bomo morali zastonj krmiti ali celó v zgubo. Če je Hrvata le količkaj, velja 30 gold. Če bo tako naprej, bomo raji po domačem blagu segli, in Hrvaške prešiče opustili, saj želod tudi domači radi zobljejo; nek volarsk kupec mi je pravil, da on tudi voletu kar v jasli naspe frišnega želoda, in ga rad žre. Našim kmetovalcem se še niso oči odprle, da bi varovali gnojnico, da ne bi odtekala po potih in ulicah, ampak da bi jo v gnojnično jamo napeljevali. Ljudje bi veliko več pridelali žita, ako bi njivo ali pa kompostni kup z gnojnico polili. Tudi jaz sem izkusil,

*) Po naključbi zakasnjeno.